

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Gorgen

Områdeskod: SE0250147

Areal: 217 ha

Kommun: Sala

Lägesbeskrivning: ca 14 km väster om Sala

Ägandeförhållanden: Privat

Områdestyp: Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet 1998 och fågeldirektivet 1998

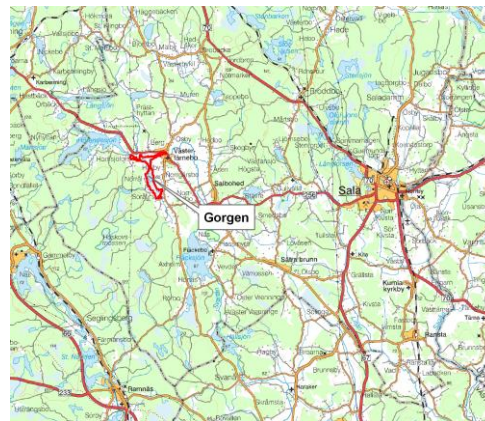
Ingående naturtyper: mindre vattendrag (3260), fuktängar (6410), Lövsumpskog (9080)

Ingående arter:

Däggdjur: utter

Fåglar: brun kärrhök, brushane, dubbelbeckasin, grönbena, kornknarr, sångsvan och trana

Nuvarande skyddsform utöver Natura 2000: Samrådsområde med samrådsplikt för vissa verksamheter. Området omfattas delvis av EU:s miljöersättningar.

Innehåll

1	Vad är Natura 2000?	3
1.1	Bevarandeplan	3
1.2	Tillståndsplikt och samråd.....	3
1.3	Exempel på annan lagstiftning för området.....	4
2	Beskrivning av områdets bevarandevärden	4
2.1	Områdesbeskrivning	4
2.2	Bevarandesyfte	5
2.3	Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet.....	6
2.4	Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet.....	6
2.5	Ingående arter enligt fågeldirektivet.....	6
2.6	Definition av naturtyper samt bevarandemål.....	6
2.6.1	Mindre vattendrag (3260)	6
2.6.2	Fuktängar (6410).....	8
2.6.3	Lövsumpskog (9080)	9
2.7	Exempel på hot mot naturtyperna.....	10
2.8	Arternas ekologiska krav och bevarandemål	11
2.8.1	Utter, <i>Lutra lutra</i> (1355).....	11
2.8.2	Sångsvan (<i>Cygnus cygnus</i>).....	12
2.8.3	Brun Kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>).....	12
2.8.4	Kornknarr (<i>Crex crex</i>).....	13
2.8.5	Trana (<i>Grus grus</i>).....	13
2.8.6	Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>) & Grönbena (<i>Tringa glareola</i>)...	14
2.8.7	Dubbelbeckasin (<i>Gallinago media</i>).....	14
2.9	Exempel på hot mot arterna.....	15
2.10	Bedömt bevarandetillstånd	15
3	Bevarandeåtgärder	16
4	Uppföljning	17
5	Förankring av bevarandeplanen med tillhörande naturtypskarta	17
6	Referenser	17

1 Vad är Natura 2000?

Länderna inom EU samarbetar för att bevara det europeiska växt- och djurlivet för framtida generationer, genom att bygga upp ett s.k. *ekologiskt nätverk* av naturområden som kallas Natura 2000. Arbetet grundas på två EU-direktiv, *fågeldirektivet* och *art- och habitatdirektivet*. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU-direktiven bestämda naturtyper och arter.

1.1 Bevarandeplan

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning (17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.). Detta görs i en särskild bevarandeplan. I planen ska finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets naturtyper och arter samt behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. Informationen i bevarandeplanen ska underlätta tillståndsprövningar enligt miljöbalken samt utgöra ett stöd för förvaltningen av området. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. beslut om naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap, vilket för det enskilda området kan skilja sig något från vad som är beslutat av regeringen. Länsstyrelsen har för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från de faktiskt förekommande naturtyperna och arterna, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar i området ändras.

1.2 Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs, enligt 7 kap 28 a § miljöbalken, tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. *Även verksamheter eller åtgärder utanför ett Natura 2000-område omfattas av tillståndsplikt, om de på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området.* Så kan t.ex. byggnation av väg eller hus, avverkningar i eller i omedelbar närhet av ett Natura 2000-område samt alla åtgärder som kan påverka hydrologin i området, vara tillståndspliktiga. Eftersom det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka miljön i ett område, bör man samråda med Länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig

om en skogsbruksåtgärd ska man i stället samråda med Skogsstyrelsen innan åtgärden påbörjas.

Tillstånd krävs inte för skötsel- eller förvaltningsåtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området, eller för verksamheter som påbörjats före och pågick den 1 juli 2001. Förändringar av sådana verksamheter kan däremot vara tillståndspliktiga.

Om ett nekat tillstånd innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras, har verksamhetsutövaren rätt till ersättning.

1.3 Exempel på annan lagstiftning för området

Natura 2000-området Gorgen berörs även av annan lagstiftning. Här nedan listas några regelverk inom natur och miljö, som styr vad man får göra i området.

- Området är samrådsområde enligt förordningen (1998:904) om täkter och anmälan för samråd.
- Delar av objektet berörs av strandskyddet, som gäller 100 m från strandlinjen ut i vattnet och inåt land samt 25 m från vattendrag.
- Det krävs tillstånd för att få sätta ut fisk i sjön enligt 2 kap 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Fåglarna i området är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845), vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt fånga eller döda fåglarna eller förstöra eller samla in ägg, avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra fåglarnas fortplantningsområden eller viloplatsar.
- Det råder förbud mot markavvattning i Svartåområdet.

2 Beskrivning av områdets bevarandevärden

2.1 Områdesbeskrivning

Natura 2000-området Gorgens norra del utgörs av en meandrande sträcka av Svartån som till stora delar omges av hävdade fuktängar. Fuktängarna översvämmas till stor del normala vårar då nivån i Svartån stiger. Detta ger tillsammans med det kontinuerliga betet förutsättningar för en speciell flora och inte minst goda rast- och häckförutsättningar för många fågelarter.

Den södra delen består bl.a. av en liten, träskartad och näringsrik igenväxande sjö, Gorgen. Sjön omges av gamla sidvallsängar (högstarrkärr) som till största delen är ohävdade. Större delen av områdets södra del är invallat. Söder om sjön återfinns en lövsumpskog med glasbjörk som dominerande trädslag. Bitvis finns inslag av tallsumpskog. Gorgen är en viktig rastplats vår och höst för många fågelarter främst änder och vadare. Här finns även en rik häckfågelfauna

Sjön Gorgen utgör en utlöpare mot söder ifrån Svartåns vattensystem och utloppet i norr mynnar i Svartån. Inloppet består av Gärsjöbäcken i sydväst samt några större diken i syd. Sjön växer långsamt igen och utgör idag mer ett träsk än sjö sommartid. På 1960- och 70-talet fanns fler och större vattenspegel i sjön. Vattentillgången var då också betydligt bättre under hela våarna och långt fram på försommaren, vilket hade sitt samband med större våröversvämningar. På den tiden var vårfisket ganska intensivt. Än idag svämmar Svartån över varje vår och Gorgens vattennivå stiger. Vattenståndsvariationerna är dock inte lika kraftiga som förr vilket bidrar till sjöns igenväxning.

Sjöns ovanligt långsamma igenväxning beror troligen på att vattnet som når Gorgen tappat mycket av sitt näringsinnehåll på vägen dit. Knappt en tredjedel av det tillrinnande vattnet kommer från jordbruksmarken SO om Gorgen, dvs. området mellan Sörgersbo by och fram till Vargbackarna. Vattnet skall dock först passera genom slyområdet söder om Gorgen varvid säkert mycket av näringen hinner tas upp. Merparten av det vatten som passerar genom sjön kommer från näringsfattigare delar som skog via Gärsjöbäcken och bäcken från Myckelmossen. Vattnet från Hällby – Norrgersbo invallningen i öster berör inte sjön utan pumpas direkt ut i Svartån.

2.2 Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv eller fågeldirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området och som ingår i dessa direktiv.

Prioriterade bevarandevärden

Vid målkonflikter ska naturvärden knutna till områdets hävdpräglade fuktängar prioriteras före övriga naturvärden.

Motivering

Till Gorgens hävdade fuktängar kan knytas en mångfald av häckande, rastande och födosökande fåglar samt ett rikt insektsliv. Även en välutvecklad kärlväxtflora präglad av bete/slätter finns. Dessa naturvärden är i hög grad beroende av en kontinuerlig hävd i form av bete/slätter.

Prioriterade bevarandeåtgärder

För att säkerställa att fuktängarna med dess arter bevaras är det nödvändigt att naturvårdande skötselåtgärder i form av bete/slätter genomförs årligen.

2.3 Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Naturtyper enligt art- och habitatdirektivet (fullständigt namn på naturtypen anges inom parentes) som förekommer i området, deras areella utbredning (areal enligt regeringsbeslut inom parentes) samt bevarandetillstånd. Naturtypernas ungefärliga utbredning framgår av kartbilagan.

Kod	Naturtyp	Areal (ha)	Bevarandetillstånd
3260	Mindre vattendrag	6,6	Ogynnsam
6410	Fuktängar (Fuktängar med blåttåtel eller starr)	55,6 (55,7)	Gynnsam
9080	*Lövsumpskog	10,3	Gynnsam

* = Prioriterad naturtyp (inom EU)

2.4 Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 2. Arter enligt art- och habitatdirektivet som förekommer i området samt deras bevarandetillstånd.

Kod	Art	Bevarandetillstånd
1355	Utter, <i>Lutra lutra</i>	Gynnsam

* = Prioriterad art (inom EU)

2.5 Ingående arter enligt fågeldirektivet

Tabell 3. De fågelarter enligt bilaga 1 i fågeldirektivet (markerade med *) som förekommer i området, övriga våtmarksfåglar som skyddas enligt fågeldirektivet samt arternas bevarandetillstånd.

	Art	Bevarandetillstånd
A081	Brun kärrhök	Gynnsam
A151	Brushane, <i>Philomachus pugnax</i>	Ogynnsam
A154	Dubbelbeckasin, <i>Gallinago media</i>	Ogynnsam
A166	Grönbena, <i>Tringa glareola</i>	Ogynnsam
A122	Kornknarr, <i>Crex crex</i>	Ogynnsam
A038	Sångsvan, <i>Cygnus cygnus</i>	Gynnsam
A127	Trana, <i>Grus grus</i>	Gynnsam

2.6 Definition av naturtyper samt bevarandemål

2.6.1 Mindre vattendrag (3260)

Definition av naturtyp

Små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs och bergslandskap. Naturliga vattenståndsvariationer och skiftande vattendynamik skapar en variation av strandmiljöer och bottnar med

förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytblads, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor.

Naturtypen kan delas upp i två undergrupper, en ”flytbladstyp” och en ”mosstyp”. ”Flytbladstypen” utgör hela eller delar av vattendrag i jordbrukslandskap eller andra flacka delar av avrinningsområdet. Dessa vattendrag är mer eller mindre lugnflytande, relativt öppna (solbelysta) och har ofta ett relativt näringsrikt sediment. ”Mosstypen” utgör naturliga vattendrag med förekomst av olika arter vattenmossa (t ex *Fontinalis* spp) och annan karaktäristisk vegetation. Även dessa vattendrag kan i delar vara öppna och solbelysta, men har generellt mer strömmande vatten och steniga bottnar.

Naturtypen omfattar vattendrag av strömordning mindre än 4 och/eller en årsmedelvattenföring lägre än 20 m³/s. Naturtypen avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen.

Vattendragen inom naturtypen bör ej vara avsevärt påverkad av eutrofiering eller försurning. Den fysiska påverkan i huvuddelen av vattendragets sträckning bör, för att klassas som naturtyp, vara begränsad.

Beskrivning av naturtypen i området

Natura 2000-området Gorgens norra del utgörs av en meandrande sträcka av Svartåns huvudfåra som till stora delar omges av hävdade fuktängar. Svartåns huvudfåra mynnar ur Hörendesjön och meandrar sedan nedströms genom ett jordbruksdominerat och flackt landskap. När Svartån når Nötmyran (N2000, SE0250098) har vattenhastigheten avtagit och blivit lugnflytande eller helt stillastående. Den här delen av Svartån har vattenfluktuationer som regelbundet leder till att fuktängar översvämmas (vid höga flöden). Detta gynnar många fåglar som är knutna till naturtypen.

Svartåns huvudfåra är här en del av vattenförekomst *Svartån: mellan Fläcksjön och mynningen av Prästhytteån*. Den är cirka 10 m bred och lugnflytande. Vattendjupet är i genomsnitt 2 meter. Bottensubstratet består till övervägande del av mjuka bottnar av lera som är överlagrade med fint och grovt organiskt material. Vanligt förekommande vattenväxter är t ex gul näckros, löktåg, starr, gäddnate, jättegröe och igelknopp.

Närområdet längs vattendraget karakteriseras av att vara öppet och solbelyst. Delar av fåran är påverkad av människan genom rensning. Vattenståndet i regleras genom uppströms belägna damm i Hörendesjöns utlopp samt genom dammen i nedströms belägna Hällsjön.

Den ekologiska statusen i vattenförekomsten har bedömts som måttlig och det är bedömning av näringsämnen som varit avgörande¹. Vattnet har för högt innehåll av näringsämnen, vilken lett till att vattendraget är klassad som övergött.

¹ <http://viss.lansstyrelsen.se>

Bedömningen baserar sig på undersökningar totalfosfor då de uppmätta halterna ligger kring 60 µg totalfosfor/l.

Bevarandemål för naturtypen

Vattendraget har en opåverkad flödesdynamik. Svartåns vattenfluktuationer översvämmar de omgivande strandängarna regelbundet. Vattendragets sträckning är i stort sett naturlig och är inte negativt påverkad av rensning eller dikning. Bottensubstratet är inte onaturligt igenslammat. De arter som återfinns i vattendraget hör naturligt till miljön.

Skötselåtgärder för naturtypen

Skötselbehov saknas

2.6.2 Fuktängar (6410)

Definition av naturtyp

Hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter skall finnas.

Två undertyper finns:

6410 a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. "kalkfuktängen".

6410 b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blåtåtel, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet.

Beskrivning av naturtypen i området

I Gorgen förekommer den senare undertypen; fuktängar på surare jordar. Fuktängarna betas årligen och är till större delen helt öppna.

Bevarandemål för naturtypen

Fuktängarna är präglade av bete (företrädesvis) eller slåtter och hyser en hävdgynnad flora med inslag av typiska arter. Marken är fuktig till våt och hydrologin är inte negativt påverkad av dikning. Ängarna är övervägande helt öppna, men enstaka lägre buskar kan förekomma i diken och i kanterna av området som brynmiljöer mot intilliggande skogar och åkermarker. Bete eller slåtter i strandlinjen förekommer för att upprätthålla en öppen vattenyta, en så kallad "blå bård" mellan vassen och den betade strandängen. Vattenspegeln bidrar till ett mycket rikt djurliv. Detta gynnar bl.a. många fåglar som är knutna till naturtypen.

Skötselåtgärder för naturtypen

Hävd i form av årligt bete/slätter är nödvändigt för att bevara fuktängarnas naturvärden.

2.6.3 Lövsumpskog (9080)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer på näringsrik mark som är fuktig-blöt. Det finns en påverkan från högt grundvatten och översvämning sker normalt årligen. Naturtypen finns på mineraljord, tunna torvtäckten och i vissa fall även på torvmark av lövkärrstorv/vasstorv. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 50-100%, och ask/triviallöv (var för sig eller tillsammans) med undantag av fjällbjörk utgör minst 50% av grundytan. I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av klibbal och ibland ask. Längre norrut finns mest gråal och glasbjörk och allra längst i norr även asp. Videarter kan förekomma i både träd- och buskskikt. Gran är ett vanligt inslag i naturtypen.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier. Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Framförallt de översilade skogarna kan hysa en mängd rödlistade arter.

Beskrivning av naturtypen i området

I södra delen av Gorgen finns ett område av björksumpskog. Björkskogen är naturligt uppkommen. Åldersammansättningen varierar inom och mellan olika delar av området. Förekomsten av både stående och liggande döda träd är på sina håll riklig.

Bevarandemål för naturtypen

Lövsumpskogen präglas av naturliga processer och naturliga, småskaliga störningar, såsom åldrande, avdöende och hydrologiska fluktuationer. Naturtypen består av olikåldrig lövsumpskog i en variation av slutna och mer öppna förhållanden och med en intakt hydrologi. Utbredningen av gran är liten. Det finns gamla träd, bohål, trädsocklar och rikligt med död ved i olika grovlekar och nedbrytningsfaser. Till dessa är en artrik flora och fauna knuten, med inslag av typiska arter.

2.7 Exempel på hot mot naturtyperna

En komplett lista över samtliga aktuella och potentiella hot mot naturtyperna är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts som mest relevanta

Läckage av näringsämnen från jordbruksmark och enskilda avlopp, inom Svartåns avrinningsområde påverkar bevarandestatusen hos livsmiljön *Mindre vattendrag (3260)* negativt genom att det leder till eutrofiering (övergödning) av vattenmiljöer.

En växtodling i strandnära områden, särskilt i kombination med **rensade diken** ökar risken för erosion, vilket medför att det blir ökade mängder lerpartiklar i vattnet. Detta leder till ökade belastning av fosfor och igenväxning av vattenmiljöer.

Vandringshinder för vattenlevande djur. Dammen i Hörendesjöns utlopp utgör ett vandringshinder för fisk och övriga vattenlevande djur. För att stärka beståndsutvecklingen hos vattenlevande djur inom området behöver hindret göras passerbart.

Förändring av områdets hydrologi och vattenståndsfluktuation är ett hot mot fuktängarna eftersom de är beroende av en intakt hydrologi och en regelbunden översvämning från Svartån. En förändring i hydrologin och vattenståndsfluktuationen förändrar livsmiljön för bl.a. vegetationen och områdets rastande fåglar och kan leda till ökad igenväxning av strandkanterna. Det är därför viktigt att åtgärder som sker i och utanför området bedrivs på ett sådant sätt att de inte påverkar hydrologin eller översvämningarna i området negativt. Den verksamhet som har störst negativ påverkan på vattenståndsfluktuationerna och hydrologin är regleringen av Svartåns vattenflöde. Exempel på andra åtgärder med negativ påverkan är dikning och dikesrensning i eller i anslutning till området.

Utsläpp eller läckage av föroreningar och miljögifter (inklusive metaller) i hela Svartåns vattensystem från punktkälla, t ex avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet, ökar risken för negativa vattenkemiska förändringar.

Utebliven eller för svag hävd medför att fuktängarna växer igen med träd och buskar. Igenväxningen konkurrerar ut flera hävdgynnade och för naturtypen karaktäristiska arter såsom hävdgynnade kärlväxter och vadarfåglar. Det gör även att strukturen ”blå bård” försvinner. Blå bård är en av de mest centrala/nödvändiga strukturerna i ett våtmarksområde och påverkar indirekt nästan alla fågelarter, änder, gäss, vadare och rovfåglar m.fl. genom ökad födotillgång och lämpliga häckplatser.

Näringstillskott, t.ex. i form av tillskottsutfodring, näringsläckage från intilliggande åkrar och avlopp, gödsling eller kvarliggande hö efter slåttern, är ett hot mot den artrika markfloran. Det gör att enstaka, mer näringsälskande växter såsom nässlor och ålgört konkurrerar ut de för naturtypen typiska arterna.

Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden kan helt eller delvis förstöra naturvärdena. En direkt exploatering av området, t.ex. grävning, dikning eller schaktning, eller byte av markanvändning, t.ex. till åker- eller skogsbruk, kan leda till att naturtyperna försvinner helt. En exploatering eller ändrad markanvändning, liknande nämnda exempel ovan, i angränsande områden kan leda till negativa kanteffekter på naturtyperna. T.ex. kan exploateringar uppströms det utpekade vattendraget leda till grumling och igenslamning av botten samt läckage av näringsämnen, bekämpningsmedel och miljögifter i naturtypen.

2.8 Arternas ekologiska krav och bevarandemål

2.8.1 Utter, *Lutra lutra* (1355)

Artens ekologiska krav

Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till landområden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etc. Uttern är vintertid beroende av strömmande vatten som ger möjlighet till näringsfångst om sjöarna blir islagda. Utterhonors hemområde omfattar ett område på cirka 28 kilometer strandlängd. Vuxna hanar har hemområden med en storlek av omkring 45 kilometer strandlängd. Hanarnas områden varierar i storlek beroende på områdets topografi, individuella egenskaper och närvaron av andra uttrar, speciellt andra hanar. Mellan könen kan hemområden överlappa och en hanes hemområde kan således omfatta en eller flera honors. Nya data indikerar att storleken på utterns hemområde kan vara dubbelt så stort i norra Sverige än som vad som är uppmätt i landets sydligare regioner.

Reproduktion och spridning För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. I små vattensystem, som ligger isolerade, blir populationerna mycket sårbara eftersom utbytet av individer försvåras eller uteblir. Ungarna, vanligen 2-4, föds i gryt under sensvåren och försommaren. Gryten är belägna i direkt anslutning till vatten. Den vanligaste parningstiden är under sensvintern och dräktighetstiden är cirka två månader. Familjgruppen, dvs. hona med ungar, följs åt i knappt ett år och splittras i samband med brunsten på våren. Uttern kan, då den uppsöker nytt revir eller partner, förflytta sig långa sträckor. Förmodligen sker förflyttningar på flera tiotals mil, även på land utan anknytning till vatten. Övrigt Utterns föda består mestadels av fisk som t.ex. lake, simpor och karpfiskar, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Födovallet varierar mellan olika områden och även med årstiden. Sammansättningen av dieten återspeglar den tillgänglighet och förekomst av föda som finns i det område där uttern jagar. En vuxen utter konsumerar cirka 1-1,5 kilo fisk per dag. I Syd- och Mellansverige finns idag uttern företrädesvis i eutrofa vatten med täta bestånd av bl.a. vitfisk. Det beror på att miljögiftsbelastningen av fettlösliga ämnen är lägre i eutrofa sjöar jämfört med oligotrofa sjöar.

Artens förekomst i området

Uttern förekommer i Gorgen.

Artens bevarandemål

Målet är att arten även i framtiden förekommer i Gorgen, men förekomsten av arten kan variera mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Utterns livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtypen mindre vattendrag (3260).

2.8.2 Sångsvan (*Cygnus cygnus*)

Artens ekologiska krav

Sångsvanen häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växlighet under vintersäsongen. Arten kräver relativt ostörda områden under sin flyttning och övervintring.

Artens förekomst i området

Gorgen utgör en viktig rastlokal för sångsvanen under höst och vår. Sångsvanen häckar även i området.

Artens bevarandemål

Målet är att arten även i framtiden förekommer i Gorgen, men förekomsten av arten kan variera mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Sångsvanens livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtyperna mindre vattendrag (3260) och fuktäng (6410).

2.8.3 Brun Kärrhök (*Circus aeruginosus*)

Artens ekologiska krav

Arten är knuten till vassrika näringsrika slättsjöar, men finns även i andra typer av sjöar. En förutsättning för häckning är att det finns tillgång på tät gammelvass att bygga boet i. Arten kräver tillgång på lämpliga bytesdjur vid häckningslokalen och i dess omgivning. Jaktutflykter över åkermark kan utsträckas till någon kilometer från boplatsen. Födan utgörs av sorkar, grodor, fågelungar etc., ibland även ägg, fisk och kadaver.

Artens förekomst i området

Den bruna kärrhöken häckar i Gorgen.

Artens bevarandemål

Målet är att arten även i framtiden förekommer i Gorgen, men förekomsten av arten kan variera mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Brun kärrhöks livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtyperna, mindre vattendrag (3260), fuktäng (6410).

2.8.4 Kornknarr (*Crex crex*)

Artens ekologiska krav

Artens viktigaste biotoper utgörs av fuktiga och våta, trådfria ängsmarker där växtligheten domineras av gräs- och starrarter, ofta tillsammans med andra fuktmarksarter som svärdsilja och kaveldun. Arten förekommer även på odlad mark som klöverfält, betesvallar och sädesfält, förutsatt att marken inte är alltför väl-dränerad och att jordbruket är något så när småskaligt med rikliga utbud av impediment och kantzoner (öppna diken, örtrika kanter mot stengärdesgårdar eller åkerholmar samt fleråriga trädor och annan ej odlad mark i anslutning till sjöar, vattendrag eller små kärr). Enstaka spridda buskar, häckar eller små vassruggar nyttjas av de revirhävande hanarna. Äggen läggs ganska sent på sommaren och ungfuglar påträffas regelbundet i slutet av juli-augusti. Födan utgörs framför allt av insekter och smådjur men även ogräsfrön och växtdelar.

Artens förekomst i området

Kornknarren har flera revir i Svartådalsområdet och Gorgen utgör en av de lämpliga biotoperna för kornknarr.

Artens bevarandemål

Målet är att området även i framtiden utgör en del av artens födosöks- och häckningsområde i Svartådalen och att arten påträffas här regelbundet, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Kornknarrs livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtypen fuktäng (6410).

2.8.5 Trana (*Grus grus*)

Artens ekologiska krav

Tranan häckar på sank sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, dvs. alltid omgärdat av vatten. Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk m.m.

Artens förekomst i området

Gorgen utgör en viktig rastlokal för tranan. Tranan häckar även i området. Dagtid födosöker den på de omliggande jordbruksmarkerna.

Artens bevarandemål

Målet är att arten även i framtiden förekommer i Gorgen, men förekomsten av arten kan variera mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Tranans livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtypen fuktäng (6410).

2.8.6 Brushane (*Philomachus pugnax*) & Grönbena (*Tringa glareola*)

Artens ekologiska krav

Arterna kräver rastplatser med en mosaik av gräsmarker (gärna hävdade), öppna dy- och jordtytor och grunda vattensamlingar. Särskilt blå bård är viktigt. Båda arterna har en nordlig resp. sydlig population i Sverige. Den nordliga häckar på fuktiga norrländska myrar medan den södra populationen häckar i anslutning till hävdade strandängar med närhet till dy och vattenytor dvs. blå bård. Båda arternas sydliga populationer visar en neråtgående trend och för att arterna ska vända trenden behövs det återställas våtmarker med hävdade strandängar.

Artens förekomst i området

För båda dessa arter utgör Gorgen en rastlokal.

Artens bevarandemål

Målet är att arterna även i framtiden nyttjar Gorgen som rastlokal regelbundet. Förekomsten av arterna kan dock variera mellan åren. Deras livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Brushanens och grönbenans livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtypen fuktäng (6410).

2.8.7 Dubbelbeckasin (*Gallinago media*)

Artens ekologiska krav

Dubbelbeckasinen behöver tillgång på lämpliga häckningsområden i form av blöta översilningsmyrar i fjällens lågalpina zon eller, åtminstone i Härjedalen, videbevuxna myrar i den övre delen av skogslandet. Lekplatserna utmärks genomgående av en rik förekomst av lågvuxna viden och dvärgbjörk. Områden med högre vegetation undviks däremot. Boplatserna är normalt belägna på lite torrare mark i nära anslutning till lekplatser och födosöksområden. Arten behöver tillgång på föda i form av en rik markfauna, främst dagmask, men även insekter, insektslarver och snäckor. Mycket tyder på att dubbelbeckasinen är beroende av högproduktiva marker på kalkrika jordar. Tillgången på strukturellt till synes lämplig häckningsmiljö är god i fjällkedjan och den mycket lokala förekomsten av dubbelbeckasin förklaras därför troligen till stor del av en bättre förekomst och högre täthet av dagmask i kalkjordar jämfört med kalkfattiga marker.

Artens förekomst i området

Gorgen utgör en rastplats för dubbelbeckasinen.

Artens bevarandemål

Målet är att dubbelbeckasinen även i framtiden nyttjar Gorgen som rastlokal regelbundet, men förekomsten av arten kan variera mellan åren. Dess livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd. dubbelbeckasinen livsmiljö i Gorgen har samma bevarandemål som naturtypen fuktäng (6410).

2.9 Exempel på hot mot arterna

En komplett lista över samtliga aktuella och potentiella hot mot arterna är inte möjlig att upprätta. De hot mot naturtyperna som presenterats tidigare i bevarandeplanen, kan i de flesta fall även betraktas som hot mot arterna. Här nedan listas ytterligare, mer artspecifika exempel på vad som ingår i hotbilden.

En komplett lista över samtliga aktuella och potentiella hot mot arterna är inte möjlig att upprätta. De hot mot naturtyperna som presenterats tidigare i bevarandeplanen, kan i de flesta fall även betraktas som hot mot arterna. Här nedan listas ytterligare, mer artspecifika exempel på vad som ingår i hotbilden.

Röjning av insektsrika biotoper t.ex. blommande träd och buskar samt välutvecklade bryn i kanterna av området och i markerna runt omkring området, medför ett sämre utbud av många insektsgrupper som är en livsnödvändig föda för många arter.

En alltför intensiv fågeljakt skulle utgöra ett stressmoment och kan medföra försämrade rastmöjligheter för fågelarterna. Det är därför viktigt att jakten bedrivs i en form som inte äventyrar arternas möjlighet att utnyttja Gorgen som häck- och rastplats.

Tidig och mekaniserad slåtter (bl.a. av fodervallar) utgör ett stort hot mot kornknarren eftersom ungarna är stora nog att springa undan för slåtteraggregatet först i slutet på juli-augusti. Detta har blivit ett växande problem i samband med ett utökat ensilageuttag som medfört ytterligare tidigarelagd slåtter. På många platser sker detta redan i maj då ägg och ungar massakreras.

Dikning, förtorkning av närliggande landskap eller andra hydrologiska förändringar kan innebära försämrade livsmiljöer för de flesta av fåglarna. Ett stort hot mot arterna är att grunda sankmarker påverkas av jordbruket – mader och fuktängar dräneras och överförs till åkermark medan åar eller grunda sjövikar vallas in för att förhindra översvämning. En allmän ”förtorkning” av landskapet (täckdikning, dikning av skogsmark etc.) liksom omföring av lövträdsrika marker till täta produktionsskogar av barrträd medför minskad förekomst av insekter, och groddjur m.m. vilket ger ett drastiskt försämrat födounderlag.

2.10 Bedömt bevarandetillstånd

Gräsmarkerna i området är generellt sett väl hävdade och igenväxningsvegetation förekommer i liten utsträckning. Bevarandetillståndet bedöms vara gynnsam för naturtypen fuktäng.

3 Bevarandeåtgärder

Tillståndsplikten enligt Natura 2000 är i sig ett skydd för Gorgen.

Gorgen är ett samrådsområde, vilket innebär att arbetsföretag såsom att dika, dikesrensa, dämna eller invalla, markbereda, kalka, och dylikt alltid måste föregås av anmälan för samråd innan företaget utförs.

Skogsstyrelsen har inlett arbete med skydd av lövsumpskogen i söder.

Det är viktigt att säkerställa en god hävd på områdets fuktängar (6410). Delar av området omfattas av EU:s miljöersättningar för betesmarker och slåtterängar, vilket idag bedöms som en tillräcklig bevarandeåtgärd. Inom miljöersättningen föreskrivs bl.a. att marken skall hållas fri från träd och buskar av igenväxningskaraktär, vara väl avbetad/skördad vid säsongens slut samt när på året slåtter/bete ska ske. Även tillskottsutfodring och sambetning med gödslade marker regleras i miljöersättningens åtagandeplan. I händelse av att miljöersättningen ändras eller övergår till någon annan form som motsvarar dagens stöd bör nya avtal tecknas. Om miljöersättningen skulle upphöra bör ett skötselavtal mellan brukare och naturvårdsförvaltaren tecknas för att säkerställa att bevarandeplanens mål uppnås.

EU:s vattendirektiv² utgör grunden för Sveriges arbete med vattenförvaltning. Målet med arbetet är att sjöar, vattendrag och grundvatten ska uppnå god ekologisk och kemisk status. Arbetet pågår i sexårscykler där ett återkommande arbetsmoment är att klassa tillståndet i sjöar, vattendrag och grundvatten³. Detta gör man för att avgöra vilka vatten som har tillräckligt bra kvalitet och vilka som inte har det. Arbetet sammanfattas i en förvaltningsplan. De vatten som inte når upp till rätt kvalitet om god ekologisk och kemisk status tas upp i ett åtgärdsprogram. I åtgärdsprogrammet beskrivs de åtgärder som behöver genomföras för att dessa vatten ska kunna nå god ekologisk och kemisk status⁴.

I den här delen av Svartån behöver Bland annat är det nödvändigt att minska utsläpp av näringsämnen från jordbruksmark och från enskilda avloppsanläggningar. De mest kostnadseffektiva åtgärder som föreslås i Svartåns avrinningsområde är åtgärder kopplade till jordbruksmarken. Det är t ex anläggande av våtmarker som fångar näringsämnen, anpassade skyddszoner, anpassad spridning av stallgödsel och strukturkalkning.

Om föreslagna åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram genomförs kommer också gynnsam bevarandestatus att kunna uppnås i Svartån.

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (**Vattendirektivet**).

³ <http://viss.lansstyrelsen.se/>

⁴ <http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/atgarder-for-battre-vatten/Pages/default.aspx>

Vid misstanke om häckning av kornknarr i anslutning till Natura 2000-området dvs de år när man noterat spelande hanar är det önskvärt att minska de negativa effekterna vid ensilageskörd eller slåtter. Då är det att föredra att klippa inifrån centrum och utåt. Detta medför att ungarna har möjlighet att springa undan genom oklippt vegetation. Vidare bör det avsättas refuger av högre vegetation i anslutning till de klippta fälten för att kornknarren skall få skydd under resten av häckningssäsongen.

4 Uppföljning

De mål som har angetts i bevarandeplanen ska följas upp. Bevarandemålen kommer att följas upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Uppföljningen kommer framför allt att ske i skötselkrävande objekt. Naturtyper som inte är skötselkrävande kommer att följas upp där Länsstyrelsen anser det särskilt motiverat, samt i ett mindre antal objekt som ingår i den nationella uppföljningen av Natura 2000.

5 Förankring av bevarandeplanen med tillhörande naturtypskarta

Framtagandet av den uppdaterade bevarandeplanen med tillhörande naturtypskarta har förankrats hos berörda enligt följande:

- Förslag till naturtypskarta med tillhörande lista över arter och naturtyper remitterades till berörda markägare, myndigheter m.fl. mars 2011.
- Förslag till uppdaterad bevarandeplan med tillhörande naturtypskarta remitterades till berörda markägare, myndigheter m.fl. november 2017.

6 Referenser

Länsstyrelsen i Västmanlands län 2005. *Bevarandeplan för Natura 2000-område Gorgen SE0250147*. Beslut 2005-12-13, dnr 511-5903-05.

Länsstyrelsen i Västmanlands län 1993. *Våtmarker i Västmanlands län*.

Övriga källor

ArtDatabanken. Artfakta, <http://artfakta.artdatabanken.se>.

ArtDatabanken. Artportalen, <http://www.artportalen.se>.

Naturvårdsverket. Kartverket Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se>.

Naturvårdsverket. Vägledning om Natura 2000, <http://www.naturvardsverket.se>.

